

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Högstadiееlevs upplevelser och användning av en nutida skolgård

– Inspiration för skolgårdsutveckling

Secondary Students experiences and usage of a present school yard

– Inspiration for school yard development

Maroa Abdulah

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsingenjörsprogrammet
Alnarp 2016

Högstadiееlevers upplevelser och användning av en nutida skolgård – Inspiration för skolgårdsutveckling

Secondary Students experiences and usage of a present school yard – Inspiration for school yard development

Maroа Abdulah

Handledare: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Examinator: Maria Kylin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Examensarbete i landskapsarkitektur inom landskapsingenjörprogrammet

Kurskod: EX0793

Program/utbildning: Landskapsingenjörprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2016

Omslagsbild: Nosabyskolan, Kristianstad

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: skolgårdsplanlösning, mångfunktionalitet, nutida skolgård, utomhusundervisning, sociala aktiviteter, vegetation, utvecklingsmöjligheter

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANFATTNING

Alla barn har *rätt* till utomhusmiljö i samband med skolan där de tillbringar många timmar varje dag i flera år. Utomhusvistelse i välutformade skolgårdar har dokumenterad positiv inverkan på elevernas motorik, lärande, social kompetens samt koncentrationsförmåga. I samband med att barnen blir äldre förändras intressena och utformningen av skolgårdarna blir en aning mer oklart och nya problem blir härmed aktuella. Det saknas i dagsläget kunskap om hur barn i högstadiet använder skolgårdar och hur de skulle vilja att de var utformade. Syftet med det här arbetet var att beskriva hur en nutida skolgård upplevs och fungerar utifrån högstadieelevernas perspektiv som utgångspunkt för skolgårdsutveckling. För att uppnå studiens syfte genomfördes en empirisk studie på en skolgård riktad till en klass i årskurs åtta. Metodtriangulering där enkäter med främst öppna kvalitativa frågor (25 stycken), enskilda intervjuer (fyra stycken) och en promenadintervju (med fyra elever) genomfördes. Analysen genomfördes inom tre kategorier som var förutbestämda genom den förvalda inriktningen på studien, nämligen upplevelser, användning och utvecklingsmöjligheter. Barnen beskrev sina upplevelser av skolgården kopplat till sociala aktiviteter och till skolgårdens planlösning. De sociala aktiviteterna tog form i lek, sport och i andra sociala interaktioner som att promenera, prata och sitta tillsammans. Många av deltagarnas favoritplatser på skolgården var platser där de kunde utöva någon form av social aktivitet. Skolgården användes annars mest för sport och andra fysiska aktiviteter. Studiens resultat visar även att majoriteten av de deltagande eleverna saknar vegetation och utomhusundervisning på sin skolgård. Stimulering av sociala aktiviteter och fysisk aktivitet på skolgården bör vara viktiga prioriteringsområden för beslutsfattare och särskild hänsyn bör tas till högstadieelevers behov vid design, planering och anläggning av skolgårdar. Elevernas idéer kring och intresse för olika utvecklingsmöjligheter såsom utomhusundervisning och utökad vegetation kan tas tillvara genom att engagera eleverna och ge dem större utrymme och möjlighet att påverka vid planering och projektering av skolgårdar.

Nyckelord: skolgårdsplanlösning, mångfunktionalitet, nutida skolgård, utomhusundervisning, sociala aktiviteter, vegetation, utvecklingsmöjligheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
INLEDNING	5
Bakgrund	5
Skolgårdar i litteraturen	6
Syfte och frågeställning	6
METOD	8
Kontexten	8
Deltagare	9
Enkäten och intervjuguiden	10
Genomförande	10
Analysen	11
Etiska ställningstaganden	12
RESULTAT	12
Upplevelser av skolgården	13
Sociala aktiviteter	13
Skolgårdens planlösning	15
Användning	16
Utvecklingsmöjligheter	18
DISKUSSION	20
Metoddiskussion	20
Resultatdiskussion	22
Upplevelser	22
Användning	23
Utvecklingsmöjligheter	24
SLUTSATSER	25
REFERENSER	26
Bilaga 1: Samtycke till deltagande i studien	30
Bilaga 2: Informationsbrev	31
Bilaga 3: Enkäten	32

INLEDNING

Bakgrund

Alla barn har rätt till utomhusmiljö i samband med skolan. I FN:s konvention om barnets rättigheter står det att alla barn under arton år har rätt till en god fysisk uppväxtmiljö (UNICEF, 2009). I plan- och bygglagen ställs det krav på att alla barn skall ha tillgång till friyta för lek och utevistelse vid bostäder, fritidshem, skola och förskola därför har Boverket tagit fram allmänna råd samt en vägledning för planering, utformning och förvaltning av barns och ungas utemiljö med särskilt fokus på skolgårdar och förskolegårdar (Boverket, 2015).

Varje vardag går ca två miljoner barn och unga till skolan i Sverige (Boverket, 2014) där de tillbringar ca åtta timmar om dagen, i nio år (Skolverket, 2011). Skolan är Sveriges största arbetsplats grundat på antal personer (elever, lärare och övrig personal) som vistas där och samtidigt omfattas av arbetsmiljölagstiftningen. Arbetsmiljöverket ansvarar för att undersöka att det inte finns risker i den fysiska miljön och med detta menas att arbetsmiljön på hela skolan, inklusive skolgård, skall vara säker och ingen ska riskera att skada sig eller utsättas för hot och våld (Arbetsmiljöverket, 2014). Tillgång till utomhusmiljöer och utomhusvistelse under skoltiden har enligt studier en stor positiv påverkan på elevernas beteende, attityd samt förmåga att ta beslut (Martin, 2003). Vidare menar Martin (2003) att utomhusvistelse även har inverkan på elevernas intellektuella och känslomässiga utveckling. Välutformade skolgårdar kan därför förbättra elevers motorik, lärande, sociala kompetens samt koncentrationsförmåga (Boverket, 2014).

Under 1970- talet spreds en bild av att Sveriges skolgårdar såg ut som asfaltsöknar i behov av åtgärder (Lindholm, 1995, refererad till i Seger, 2011). Många förbättringar har gjorts sedan slutet av 1970-talet och attityden kring skolgårdens betydelse har ändrats bland många skolledare. År 2000 ansåg 97 procent av skolledarna att utemiljön har mycket eller ganska stor betydelse för eleverna (Björklid, 2005, refererad till i Seger, 2011). På många nyrenoverade skolor förekommer det ändå att en så kallad ”asfaltsöken/markstensöken” är anlagd på nytt med nyare material och med ett fåtal träd och buskar (Seger, 2011).

Det finns dock verksamheter som arbetar för en kreativare, mer stimulerande och varierande skolgård. De här projekten involverar och uppmuntrar många gånger barn och unga (elever) att bidra med förslag och önskemål. Deltagandet äger oftast rum vid planering av skolgårdar

och i idé - och skisstadiet. Exempel på sådana projekt är till exempel Malmö Stads ”Gröna skolgårdar i Malmö” (Malmö stad, u.å.), Tranemo kommuns arbete med Dalstorpskolan och Ljungsarpskolan (Tranemo kommun, 2015) och projektet Måla på asfalt (NCFE, 2010). Men hur upplevs nutida skolgårdar från brukarnas perspektiv, alltså av högstadieeleverna? Används de olika delarna så som avsikten var vid projekteringen och planeringen? Vilken betydelse har skolgården för högstadieelever, också i perspektivet att skolgårdar idag krymper och att det ibland hävdas att de inte behövs för äldre barn?

Barn och vuxna har i studier visat sig ha olika perspektiv på utemiljöer (Kylin & Lieberg, 2001). Medan vuxna har mer tendens att tala i generella termer, talar barn gärna i mer specifik och detaljerad skala och kopplar gärna till enskilda platser (a.a.). Därför stod barns perspektiv på skolgården i fokus för denna studie. Som utgångspunkt för det här arbetet använder jag min egen förförståelse och genom den ett antagande om att barns användning av skolgårdar förändras med åldern. Det kan innebära att utformning av skolgårdar för högstadieelever blir får andra utmaningar och att nya problem härmed blir aktuella.

Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att beskriva hur en nutida skolgård upplevs och fungerar utifrån högstadieelevers perspektiv som utgångspunkt för skolgårdsutveckling.

De specifika frågeställningar som är i fokus för denna studie är:

1. Hur upplever eleverna skolgården?
2. Hur använder eleverna skolgården?
3. Vilka behov av förändringar upplever eleverna behövs på skolgården?

Skolgårdar i litteraturen

Utformning av skolgårdar är en utmaning då många krav måste uppfyllas för att skolgården skall upplevas som stimulerande, lockande och samtidigt uppfylla alla säkerhetskrav (de Laval m. fl., 2013). Studier visar dock att det har forskats mer om skolgårdar och utemiljöer som berör barn i yngre ålder i jämförelse med t.ex. hög- och gymnasieskolgårdar (Seger, 2011). Att högstadieskolor och högstadieskolgårdar är ett relativt utforskat ämne innebär dock inte att det är mindre viktigt. För att skolan ska kunna erbjuda en fysisk miljö som är stimulerande för lärande och utveckling och som främjar fysisk aktivitet krävs det en genomtänkt planering som även innefattar planering och utformning av skolgården. Seger

(a.a.) menar att studier har visat att grönska och variation är viktiga komponenter på förskolegårdar och skolgårdar för yngre barn, men att vi vet mindre om vad högstadieungdomar efterfrågar.

Sociala aktiviteter är en av de huvudaktiviteter som äger rum på en högstadieskolgård. Aktiviteter av socialt slag blir vanligare ju äldre eleverna blir. Redan i årskurs sex börjar elever visa särskilt intresse för aktiviteter av social natur (Mårtensson m. fl., 2014). Likt Mårtenssons studie (2014), visar en annan aktuell studie som har en observationsdesign att elever kan få svårigheter att bilda kamratskap och delta i sociala aktiviteter om de mest utövar enskilda aktiviteter på skolgården (Coplan m. fl., 2014).

Vegetation tillför många olika värden till en skolgård där lek, vistelse och annan kontakt med naturen har många positiva effekter på barn och ungdomar med bland annat ökad kreativitet i skolgårdsaktiviteterna (Fjortoft, 2001). Även Taylor (2002) belyser vegetationens positiva inverkan på barn och ungdomar under skoltid. Tillgång till en vy mot naturlig miljö eller direkt kontakt med vegetation får barnen att få bättre resultat i studier som grundar sig i koncentration och självdisciplin. Vegetation och naturliknande miljöer stimulerar även den sociala aktiviteten mellan eleverna och den sociala interaktionen som äger rum på skolgården (Moore, 1986; Bixler m. fl., 2002). Både Mårtensson m. fl. (2014) och Jansson m. fl. (2014) beskriver att de äldre eleverna (från årskurs 6) delvis hade andra preferenser än de yngre. De ville till exempel att skolgården skulle vara mer estetiskt tilltalande, mer utmanande med fler konstruktioner och ge mer möjligheter för sociala aktiviteter än där det var ”bara” grönt. De var fortfarande intresserade av vegetation, men använde den främst när den var placerad nära sociala och komplexa platser, såsom nära klassrummet.

Skolgården är dessutom en plats för barn och ungdomar att utöva fysisk aktivitet, fysisk träning och olika former av sport (Escalante m. fl., 2013). I Boverkets rapport (2014) visar jämförande internationella studier att ökat stillasittande, övervikt och växande ohälsotal bland annat bidrar till sjunkande resultat i skolarbetet. Utövande av fysisk aktivitet bidrar till utveckling av barns självförtroende och ökning av den sociala och kognitiva utvecklingen samt studieprestationerna (Bailey, 2006). Fysisk aktivitet som utövas i grupp möjliggör även för sociala möten och kommunikation mellan eleverna. Det är även vanligt att barn och unga i samband med gruppsporter sätter sig in i olika sociala roller där de får en chans att utveckla sin sociala kompetens (a.a.).

Axelsson (2013) menar att utemiljön är en ständigt aktuell kunskapskälla, rik på olika material för lärande av historia, nutid och framtid och att elever som har ansetts vara svaga gynnas av utomhuslektioner då de har lättare för att lära sig när de får använda flera sinnen. Utomhuslektioner medför även att stämningen mellan elever och lärare inte blir lika auktoritär som inomhus. För att främja elevers hälsa har bland annat lärarförbundet valt att stödja ämnesövergripande utomhuspedagogik (Axelsson, 2013). Forskning har visat att utomhusundervisning kan inkludera äventyr, ledarskapsfärdigheter, friluftsliv och stärka relationen mellan människan och naturen. Utomhusundervisning kan även inkludera fältarbete och andra skolbaserade kunskaper inom olika ämnen (Fägerström, 2012).

METOD

För att uppnå studiens syfte och besvara frågeställningarna genomförde jag en empirisk kvalitativ studie på en skola – studien riktades till en klass i årskurs åtta. Skolan valdes för att den har en nybyggd skolgård och svarade på det sättet mot studiens syfte. Metoderna bestod av enkäter, enskilda intervjuer samt en promenadintervju på skolgården. Flera kompletterande metoder användes enligt så kallad metodtriangulering där man använder flera metoder för att undersöka samma sak. Metodtriangulering används för att få en mer rik och sammansatt bild av elevernas perspektiv. Att använda sig av metodtriangulering rekommenderas särskilt när det gäller studier av barns perspektiv på utemiljöer (Cele, 2006).

Kontexten

Nosabyskolan är en 4-9 skola i ytterkanten av östra Kristianstad. Skolan omges närmast av åkrar och en större kyrkogård med uppvuxna trädrader av hästkastanj. Upptagningsområdet består av blandad bebyggelse med flerfamiljshus och villaområden. I december år 2010 började man en ombyggnation av skolan och skolgården då högstadieskolan var i stort behov av renovering, uppfräschning och att få en större och mer stimulerande skolgård. Januari år 2013 kunde elever och lärare åter flytta tillbaka till skolan. Skolgården blev större och försedd med ny utrustning och nya ytor.

Skolgården är relativt stor (Bild 3) i jämförelse med andra skolgårdar i kommunen och skolan har försökt skapa bra utemiljöer för högstadieeleverna i samband med ombyggnationen.

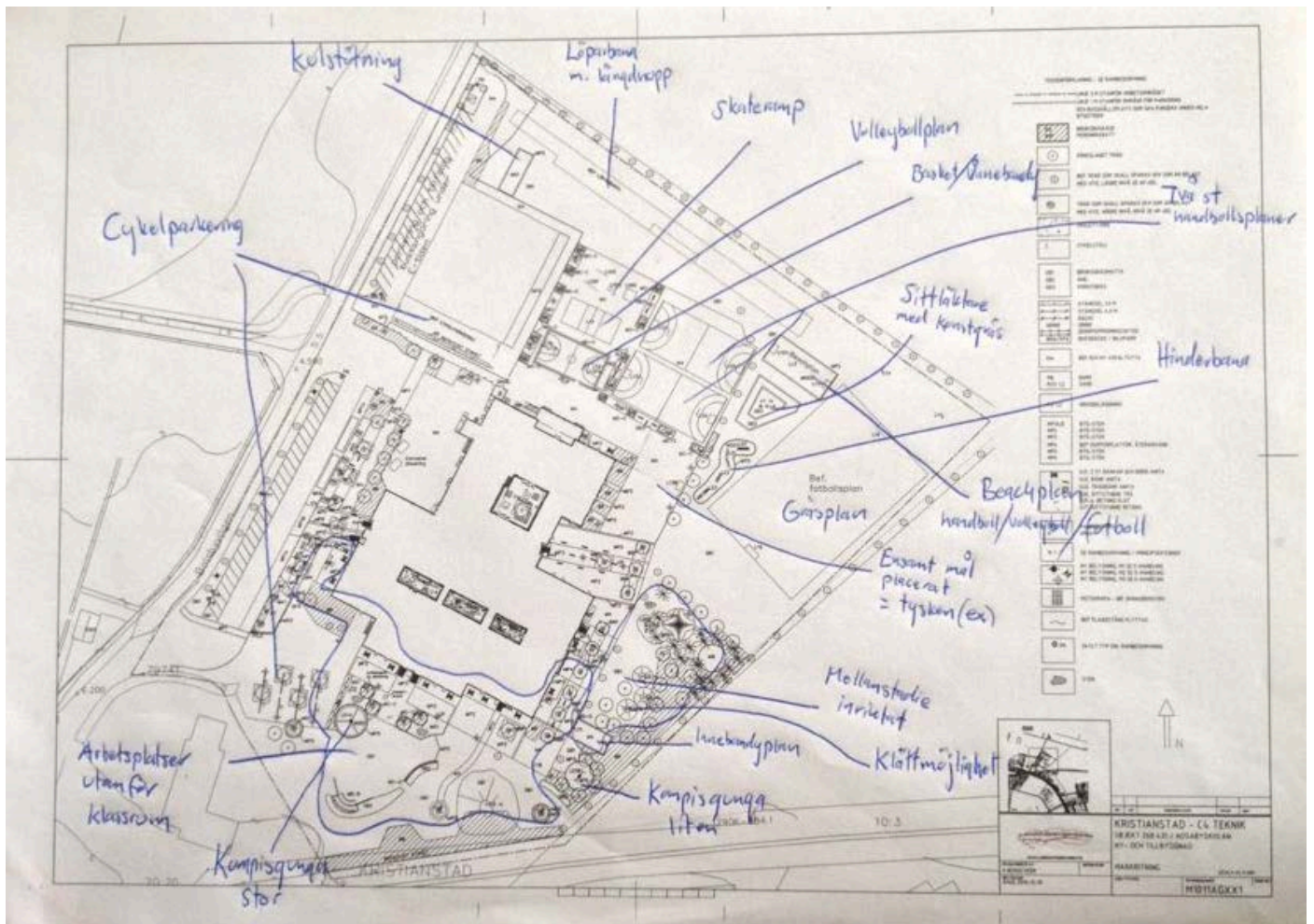

Bild 3. Planritning över skolgården.

Höstterminen 2014 gick cirka 400 elever på skolan, fördelade på 15 klasser i årskurserna 4 till 9. Det arbetade ungefär 35 lärare på skolan och cirka 20 övrig personal.

Skolan har främst två profiler, ”Teknik och entreprenörskap” och ”Bild och form”.

Deltagare

Urvalet bestod av en klass i årskurs åtta på skolan. Klassen, som är en av fyra årskurs åtta klasser på skolan, bestod i sin tur av 30 elever, varav ca en tredjedel var pojkar. Den valdes ut för studien av rektorn i samråd med fritidsledaren på skolan och klassansvarig lärare. Alla närvarande elever, totalt 25, deltog i enkätundersökningen. De elever som därefter intervjuades hade lämnat in samtycke (Bilaga 1) från föräldrarna.

Det var inte intressant, utifrån studiens syfte, att undersöka elevernas socioekonomiska status och därför har ingen information om detta efterfrågats. Klassen kan inte påstås vara typisk för skolan eftersom det var en klass med inriktning mot bild och form, d.v.s. eleverna hade specifikt intresse för formgivning, färgsättning och materialkunskap. Enligt rektor, och de inblandade lärarna i valet av klass, så var eleverna positiva till undersökningen och hade möjlighet att ge information som skulle kunna vara användbar för studiens syfte.

Enkäten och intervjuguiden

Enkäterna bestod av sex öppna frågor och två flervalfrågor (Bilaga 3). De inledande två frågorna var flervalfrågor där syftet var att undersöka var eleverna spenderade sina raster och om de nyttjade skolgården under skoltiden. Dessa frågor valdes för att leda in eleverna mjukt till de öppna frågorna. Syftet med de öppna frågorna var att de skulle täcka upplevelser, användning och utvecklingsmöjligheter av skolgården. Frågorna formulerades på ett sätt så att ja/nej svar kunde undvikas och eleverna uppmuntrades att skriva mer öppet och löpande om sin skolgård.

Intervjuguiden bestod av tre huvudfrågor som också handlade om upplevelser, användning och vidare utveckling av skolgården. Dessa frågor följdes oftast av en del svarrelaterade följdfrågor. Intervjuguiden användes dels för att intervjuerna skulle leda till att syftet besvarades, och dels för att underlätta för intervjuaren att få informanten att hålla sig till ämnet. Dessutom har både intervjuguiden och enkätfrågorna formulerats på så sätt att utförliga svar skulle möjliggöras. Detta arbetssätt ledde till intervjuer som anses ha givit ett rikt material och utförliga svar, vilka analysen bygger på (Ahrne & Svensson, 2011).

Genomförande

Skolan besöktes, andra delen av höstterminen, och ett kort möte med rektorn ägde rum innan ett nytt möte bestämdes med skolans fritidsledare. Fritidsledaren hade signifikant information om nybyggnationsprocessen av skolan tillgång till en stor del av materialet som användes under planeringen och projekteringen av skolgården. I samband med besöket överlämnades samtyckes- och informationsbrevet (Bilaga 1 & 2) samt enkäten till rektorn för ställningstagande om huruvida studien kunde genomföras på skolan eller inte. När fritidsledaren ringde senare under dagen och gav besked att studien kunde genomföras i slutet på samma vecka,

kunde de praktiska åtgärderna påbörjas, nämligen kopiering av undersökningsmaterial och tidsplanering tillsammans med ansvarig lärare och fritidsledare.

Undersökningen påbörjades med en presentation av mig och information om studiens syfte och genomförande samt information om frivilligt deltagande och konfidentialitet.

Informationen gavs inför helklass. Därefter kunde eleverna svara på enkäten under lektionstid och de som lämnade in sina enkäter ansågs ha givit samtycke till deltagande i studien. Alla närvarande elever deltog i enkätundersökningen och inga frågor lämnades utan svar. Som undersökningsansvarig, närvarade jag under tiden eleverna fyllde i enkäterna för att besvara eventuella frågor. Det framkom dock inga frågor efter den information som givits.

Efter genomförd enkätundersökning, lottades två flickor och två pojkar ut för att delta i intervjudelen. De som ingick i utlottningen var de elever vars föräldrar hade givit samtycke till deras deltagande i intervjustudien. Eleverna intervjuades individuellt och intervjuerna spelades in som stöd samtidigt som jag antecknade. Intervjuerna varade i ca 20 till 30 minuter per person och ägde rum i ett enskilt grupprum med glasväggar vid sidan om klassrummet. Därefter genomfördes en gemensam promenadintervju tillsammans med alla fyra elever. Promenadintervjun inspirerades av Cele (2005) som menar att promenader framkallar barns dolda kunskaper och upplevelser av sin vardagliga miljö och omgivning. Promenadintervjun, som varade i ca 30 minuter, ägde rum på skolgården där eleverna visade och beskrev skolgårdens olika delar samtidigt som de berättade hur de använde och upplevde de olika delarna. Jag observerade att eleverna interagerade med varandra och bekräftade varandras utsagor och berättelser. Ibland kom det dock fram vissa protester eller olika åsikter om vissa platsers användning och utvecklingsbehov.

Analysen

Analysprocessen påbörjades med ordagrann transkribering av alla intervjuer enligt Kvale (1997). Därefter har texterna och anteckningarna från intervjuerna analyserats, tillsammans med enkäternas öppna frågor, med hjälp av kvalitativ stegvis analys (Ahrne & Svensson, 2011). Kvales analyssteg fyra tillämpades vid analys av de utskrivna intervjuerna och enkätsvaren. I detta steg strukturerades materialet genom att eliminera oväsentligheter. Texterna lästes igenom flera gånger för att få en helhetsbild. Sedan organiserades materialet genom att identifiera meningar med syftet för studien i fokus, koncentrera meningarna, kategorisera dessa och slutligen tolka dess innebörder. Ett flertal citat presenteras för att

belysa och fördjupa förståelsen för resultatet samt stärka värdet i analysen och ge den en ökad betydelse (Kvale, 1997). Citaten följs med intervju- eller enkätnummer.

Den kvalitativa analysen, som genomfördes av mig enskilt, har främst gjorts inom tre kategorier, nämligen upplevelser, användning och utvecklingsmöjligheter. Dessa kategorier var förutbestämda genom min förvalda inriktning på studien.

Etiska ställningstaganden

De forskningsetiska ställningstaganden som rör all forskning med människor respekterades och togs hänsyn till. Till exempel följdes de etiska principerna autonomiprincipen och godhetsprincipen (Beauchamp & Childress, 1994) under hela studien. Autonomiprincipen säger att alla människor har skyldighet att respektera varandras självbestämmande. Detta garanterades genom att eleverna informerades om frivilligt deltagande. Godhetsprincipen beskriver att varje människa har en förpliktelse att göra gott och att man bör förebygga skada och lidande. Detta togs hänsyn till genom att eliminera känsliga frågor om till exempel socioekonomisk tillhörighet. Vidare har de forskningsetiska principerna informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet följts och garanterats alla deltagare i studien i enlighet med Forskningsrådet (2002). Informationskravet handlar om att informera deltagarna om studiens syfte och genomförande. Samtyckeskravet handlar om att alla deltagare ska frivilligt medverka i en studie och därför lämna in en samtyckesblankett som bekräftar detta. För att garantera deltagarnas integritet samlas data in utan några personuppgifter och därmed följs konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet handlar om att allt insamlat material används enbart för studiens syfte och inte nyttjas till annat ändamål.

RESULTAT

Av de totalt 25 elever som deltog i enkätundersökningen angav 17 elever att de tillbringade rasterna inomhus. Av de resterande åtta eleverna, angav två att de sökte sig utanför skolan och skolgårdens gränser under rasterna medan sex kryssade i både inomhus och utomhus. Tjugo elever skrev dock inom parantes att de tillbringade rasterna inomhus under vinterhalvåret och utomhus under sommarhalvåret. Vad gäller resultatet av den andra flervalsfrågan angav 21 elever att de under sommarhalvåret tillbringade minst en rast/dag ute på skolgården men att de sällan vistades ute på skolgården under vinterhalvåret.

Skolgården diskuterades flitigt i intervjuerna, promenadintervjun och beskrevs i enkäterna, då eleverna berättade hur de upplevde och använde skolgården samt hur de såg på möjligheten till utomhusvistelse. En del brister existerar, som till exempel brist på vinteraktiviteter vilket medför att många väljer att vara inomhus under vinterhalvåret, men under den tid skolgården brukas, brukas den flitigt.

I analysen av både enkäter som intervjuer framkom upprepade berättelser som speglade både upplevelser, användning och utvecklingsmöjligheter av skolgården. Dessa resultat redovisas nedan under tre huvudkategorier och två subkategorier. Den första kategorin är Upplevelser av skolgården med dess underkategorier Sociala aktiviteter och Skolgårdens planlösning. Användning av skolgården är den andra kategorin och den tredje är Utvecklingsmöjligheter.

Upplevelser av skolgården

De upplevelser som framkom av elevernas berättelser var av social natur, där sociala aktiviteter bestod av umgänge med kamrater och sociala interaktioner som ägde rum på skolgården i form av bland annat lek och sport. Andra återkommande upplevelser relaterade till hur skolgården var planerad och uppbyggd.

Sociala aktiviteter

”Det är aldrig roligt att leka själv!” (Intervju 2)

Många av de elever som svarade på enkäterna och deltog i intervjuerna tog upp betydelsen av skolgårdens sociala funktioner, en eller flera gånger. De sociala förhållandena diskuterades, beskrevs och ibland endast nämndes. Eleverna tog upp vikten av de sociala interaktionerna som sker på skolgården, betydelsen av kompisar och sociala aktiviteter som exempelvis att sitta och prata.

”Vi brukar prata, umgås och skratta. Jag tycker att det är viktigt att ha kul när man är utomhus på rasterna.” (Enkät 14)

En del av eleverna nämnde den sociala aktiviteten som en självklarhet och en av de grundläggande faktorerna för en ”bra och trivsamt” skolgård. Andra elever vävde in den sociala aktiviteten i sina beskrivningar av hur skolgården användes. Många av favoritplatserna på skolgården kopplades till exempel till en social handling, antingen handlade det om större

redskap som man kunde använda flera stycken tillsammans eller om olika lagsporter som var välkomnande och där man fick chansen att träffa ungdomar från andra klasser.

”På fotbollsplanen får jag en chans att träffa kompisar från andra klasser.” (Enkät 11)

Eleverna upplevde att den sociala aktiviteten skapade någon form av samhörighet som följde vidare in i klassrummet och stärkte banden inom klassen.

”Att vi gör mycket tillsammans under rasten har gjort att vi har blivit en mycket sammansatt klass.” (Intervju 1)

Det sociala umgänget och den sociala interaktionen uppskattas så mycket av en del elever att de inte önskar fler eller större bollplaner på skolgården. Detta trots att planerna blir otroligt fulla, speciellt under sommarhalvåret, då de tycker att all gruppsport blir roligare när man är fler: *”De fotbollsplaner vi har idag räcker, många kan spela på en, det blir roligare!”*

(Intervju 3).

En del elever upplever att det bör finnas fler delar på skolgården där man som elev kan sitta för sig själv en stund. De här eleverna uppskattar att skolgården har projekterats och planerats på ett sätt som uppmuntrar barnen och ungdomarna på skolan att leka och göra mycket tillsammans, med hjälp av större skolgårdsutrustning, gemensamma sittplatser och dylikt:

”Den stora gungan vid cykelstället är min favoritplats eftersom att man kan vara så många på samma ställe!” (Enkät 22). Eleverna menar dock att det ena inte utesluter det andra och att de många gånger kan känna att det finns ont om platser som kan upplevas privata och enskilda, exempel på detta är enskilda gungor: *”Jag skulle vilja ha vanliga gungor där man kan sitta själv och tänka och gunga.”* (Enkät 17).

Musik är ytterligare ett ämne som återkommer i många svar. Eleverna beskriver musiken som antingen en huvudaktivitet: *”Jag brukar lyssna på musik med mina kompisar.”* (Enkät 8), eller som något man spelar vid sidan om huvudaktiviteten som att gunga eller sitta och prata: *”När vi är på gungan brukar vi ta fart på varandra och lyssna på musik”* (Enkät 6).

Sittplatser är också en återkommande punkt som diskuterades flitigt, både i enkätsvaren och i intervjuerna. Många upplever inte att de saknar sittplatser på skolgården utan tycker att det finns gott om sittplatser och att de gärna sätter sig lite var som helst, även där det inte är tänkt att sitta, speciellt under sommarhalvåret när det är finare väder. En del upplever däremot att det är ont om sittmöjligheter på skolgården och att de saknar bänkar och bord som är lämpade för studerande där man kan gå ut och sätta sig och arbeta med skoluppgifter under lektionstid.

”Jag saknar att kunna arbeta mer ute på ett bra ställe, något som är mysigare än en bänk”
(Enkät 22).

Skolgårdens planlösning

”Skolgården är bra planerad med planlösning och toaletter på bra platser” (Enkät 1).

I många av elevernas kommentarer framkommer upplevelser av skolgårdens uppdelning och planlösning. Till exempel, upplevdes de olika entréerna till skolan positivt då det gav snabb ingång till olika delar av skolan. De upplevde även att de hade god tillgång till toaletter när de befann sig ute på skolgården.

”Jag tycker att den [skolgården] är bra eftersom det finns något alla kan göra. Vill man spela fotboll så kan man det, vill man gunga kan man det och vill man prata kan man göra det på konstgrästrappan.” (Enkät 14).

Majoriteten av eleverna upplever att skolgården är ”anpassad för alla”. Detta återkommer i svaren på ett direkt eller indirekt sätt. Eleverna menade att skolgården var modern och anpassad till elever med olika intressen och åldersgrupper samt med olika psykiska och fysiska behov.

”Jag tycker att skolgården är bra. Den är anpassad för alla klasser på skolan. Det finns klätterställningar, snurror och kompisgungor som mer de ”små” barnen tycker är roligt. För de äldre eleverna finns det gott om fotbollsmål och basketkorgar.” (Enkät 2).

Dock finns det också elever som visar omtanke om yngre elever och som inte alls upplever att skolgården är bra anpassad efter alla åldrar:

”Jag tycker att det är en väldigt fin skolgård men för yngre elever är den nog ganska tråkig eftersom det inte finns så mycket att göra.” (Enkät 24).

Utöver planlösningen och huruvida skolgården är anpassad för alla, diskuteras även storleken på skolgården. Storleken uppskattas av eleverna och tillgången till öppna ytor och stora lekutrymmen upplevs som något positivt. Storleken upplevs som en faktor som lyfter upp värdet på skolgården, speciellt när elever jämför med skolor som de tidigare gått på.

”Jag tycker att skolgården är bra för att det finns många öppna ytor som man kan springa på!” (Enkät 4).

Upplevelser kring skolgårdens mångfunktionalitet och hållbarhet i planlösningen framkommer i många berättelser. Många tycker att det estetiska värdet är viktigt och uppskattar att skolan är *fin*, men anser också att redskapen bör vara slittåliga. Att det ser estetiskt fint ut behöver inte heller betyda att det måste kosta en förmögenhet, då även ekonomisk hållbarhet är viktig, menar deltagande elever.

”Även om den här skolan var dyrt byggd betyder det inte att den är bra eller perfekt. Skolgården har väldigt många brister och ställen som är tomma. Vi har ungefär 3-4 fotbollsplaner som ingen använder. Folk är inte ute, eftersom allt är kantigt och grått, trist och tråkigt. Skolgården ser väldigt dyr ut, men den är väldigt tråkigt att spendera tid på. En bra skolgård behöver inte nödvändigtvis vara dyr.” (Enkät 12).

Upplevelser kring kreativitet återkommer i många svar. En del av eleverna upplever sin skolgård som mycket kreativt planerad och stimulerande medan andra beskriver den som kantig och grå. I många av berättelserna återkommer det även att skolgården upplevs som välskött och fräsch.

”Ett annat ställe som jag spenderar min rast på är ”spindel-klätterställningen” som har en utsikt över hela skolgården. Jag är en person som betraktar saker och ser det kreativa.” (Enkät 12).

Användning

Användningen av skolgården skiftar beroende på väder, årstid och personliga intressen. Olika delar på skolgården används olika mycket och på olika sätt. En del platser på skolgården används på det sätt som de är avsedda att användas medan andra platser används på andra sätt. Vädret är en mycket avgörande faktor för hur ofta eleverna på skolan väljer att använda skolgården. Beroende på vädret bestämmer många elever att gå ut eller inte och det är många gånger vädret som avgör vilka typer av aktiviteter de ägnar tid åt. Detta betyder att skolgården inte är funktionell för alla väderlekar.

Många platser benämns som favoritplatser på skolgården. Vissa återkommer flera gånger medan andra är mer unika i sitt sammanhang. Kompisgungan, konstgrästrappan och rampen är de tre platser/redskap på skolgården som beskrivs som de mest använda platserna av de elever som deltog i studien. Kompisgungan (se Bild 1) är en tydlig favorit, som används dels till att gunga men också för att sitta på och prata. Den beskrivs antingen som favoritplats på

skolgården, ett redskap man själv hade projekterat in om man ritat en egen skolgård eller avgörande för att skolgården skall upplevas som en bra skolgård. Konstgrästrappan beskrivs tydligt som någon form av bänk och används för att sitta på och prata, läktare då den befinner sig intill fotbolls- och basketplanerna men också för att ligga och sola på under de varmare dagarna. Rampen som tillhör skateboardbanan är också populär, men istället för att åka skateboard används den som sittplats och social mötesplats.

Skolgården används för olika sportrelaterade aktiviteter då sport beskrivs som en nödvändighet på en skolgård. Även de elever som inte spelar någon speciell sport under

Bild 1. Kompisgungan som är mycket populär på skolan.

rasterna nämner sportplanerna som ett måste då så många andra på skolan använder dem. De beskriver sporten som fysisk- men också social aktivitet.

”Jag som person spelar inte fotboll men det betyder inte att fotbollsplanerna är onödiga då det finns så många andra som spelar fotboll.” (Intervju 2).

De sporter som återkommit flest gånger är fotboll, basketboll, handboll och beachvolleyboll. De beskrivs främst som en huvudaktivitet man gärna ägnar rasterna åt men också som en social aktivitet där man får en chans att träffa andra elever.

Möjligheten att vara inomhus och att det erbjuds inomhusaktiviteter upplevs dock också som viktigt. Det gör att skolgården uppskattas ännu mer, att man väljer att gå ut när man själv vill

och att skolgården inte blir associerad till något man *måste* göra. Så beskriver eleverna situationen och sin syn på möjligheten att vara inomhus under rasten istället för att gå ut.

”Jag tycker att det är bra att man själv får välja om man vill gå ut eller inte.” (Intervju 1).

Utvecklingsmöjligheter

Många av eleverna uppskattar sin skolgård och jämför den gärna med tidigare skolgårdar. En del upplever inte att skolgården behöver kompletteras med något ytterligare, men många känner ändå att det finns något de saknar. Det kan handla om en utrustning, känsla eller aktivitet.

Alla elever som deltog i enkäterna och intervjuerna har tydligt förklarat att deras användning av skolgården begränsar sig till den varmare delen av året. Under vintern är det ytterst få som väljer att gå ut under rasterna, då majoriteten väljer att stanna inomhus och ägna sin tid åt inomhusaktiviteter. Många av eleverna berättar dock att de saknar bättre aktiviteter på skolgården på vintern. Konstgräsplaner diskuterades flitigt då många förklarar att en konstgräsplan som är grön året runt utvidgar/utökar möjligheterna att t.ex. spela fotboll oavsett årstid.

”Jag spelar mycket fotboll och tycker att det är jättekul så en konstgräsplan hade ju funkat, för den funkar året runt. Vi har en gräsplan i dagsläget som blir väldigt lerig och gytjig under vinterhalvåret.” (Intervju 3).

Ytterligare en önskad men saknad skolgårdsplats är någon form av skyddad plats som exempelvis ett *lusthus*. Många av de deltagande elever nämner ett lusthus som ett bra alternativ att användas som sitt- och mötesplats när det regnar eller snöar, man skulle även kunna sitta där inne och studera, förklarar eleverna.

I många enkäter berättar eleverna att de saknar vanliga gungor och rutschkanor. De flesta uppskattar den nuvarande skolgården med större gungor där man kan gunga flera personer tillsammans men menar att de har olika behov och att de därför trots allt saknar de klassiska gungställena. Eleverna ifrågasätter varför de klassiska gungställningarna, rutschkanorna och klätterställningarna inte inkluderats i val av utrustning.

”Om jag fick önska vad som helst på skolgården, skulle jag önska vanliga gungor, en rutschkana och en klätterställning!” (Enkät 15).

Vegetation på skolgården är ännu ett saknat element. Majoriteten av eleverna var mycket positiva till vegetation på skolgårdar och hade önskat fler bärbuskar och fruktträd på sin nuvarande skolgård. Träden skulle dels kunna utnyttjas för dess frukter men också användas som klätterträd och på det sättet aktivt stimulera leken på skolgården. En del elever var dock negativt ställda till vegetation på skolgårdar och ansåg inte att det var en nödvändighet för att en skolgård skall upplevas som komplett och kände därför inte heller någon saknad efter mer grönska.

”Jag tycker absolut att vegetation är viktigt på en skolgård. Den vegetationen vi har på skolgården just nu används väldigt mycket när man är ute. I somras körde till exempel vår klass dunkgömme och då är det jättekul att klättra i träd eller gömma sig bland buskar. Och det spelar roll även om man är äldre. Det är mycket mysigare med en grön skolgård. Jag saknar dock fruktträd! Vi har i och för sig ett äppelträd (Bild 2) men det är nästan ruttet så det är inte så gott. Roligare grejer liksom, fler bärbuskar.” (Intervju 4).

Bild 2. Äppelträdet på skolgården.

På skolgården finns det potential för att driva utomhusundervisning då anlagda klassrum i form av sittplatser i platsgjuten betong finns. Idag bedrivs det dock ingen utomhusundervisning på skolan. Många elever tar upp detta som något de saknar och något de

hade önskat att skolan utvecklar och driver vidare *”Jag saknar något slags uteklassrum!”* (Enkät 10).

De flesta av eleverna är märkbart nöjda med variationen på skolgården men väldigt många upplever trots allt att skolgården är för plan och saknar höjdskillnader i form av kullar och mer utmanande klättermöjligheter och klätterställningar såsom klätterväggar och träd.

”På sommaren så tycker jag att det är kul att klättra i träd! Men jag önskar att vi hade haft fler saker att klättra på som till exempel en klättervägg.” (Enkät 23).

”Grå och tråkig”, så beskriver en del elever färgskalan på skolgården. Många av eleverna upplever färg som positivt, något de associerar till kreativitet och saknar på sin befintliga skolgård. Andra beskriver skolgården som stilren och menar att för mycket färg hade förstört upplevelsen och kan uppfattas som *”barnsligt”*.

”Jag hade önskat mer färg på skolgården som gör platserna mer kreativa och spännande” (Enkät 25).

DISKUSSION

Metoddiskussion

För att ge en mångsidig bild samt variation och bredd av det studerade området har metodtriangulering använts för att belysa syftet ur flera olika perspektiv (Cele, 2005). Då både enkät- och intervjuteknik använts samt att både flickor och pojkar deltog i studien har användningen av skolgården och upplevelserna kring den belysts från olika perspektiv. Förmodligen skulle ett större antal informanter och ett mer heterogent urval kunnat ha bidragit till att resultatet fick en större variation. Majoriteten av deltagarna var flickor, enbart en tredjedel av klassen var pojkar. Urvalet av informanter får ändå anses representativt med motiveringen att antalet pojkar på skolan är mindre än antalet flickor. Detta gör att urvalet väl representerar hur elevsammansättningen på den aktuella skolan ser ut. Det har också tagits hänsyn till könsuppdelningen och ett försök till att neutralisera könsfördelningen i klassen har gjorts genom att intervjua lika många pojkar som flickor.

En passande datainsamlingsmetod är viktig för att uppnå trovärdighet. En enkätbaserad datainsamlingsmetod med öppna kvalitativa frågor samt intervjuer har valts för denna studie för att undersöka vilka upplevelser högstadiel elever har av en nutida skolgård. Kvale (1997)

menar att det inte finns några regler för urvalsgruppens storlek utan det styrs av syftet med studien, kvaliteten på insamlad data samt typ av urvalsstrategi. Enkätmetodiken valdes främst för att fler deltagare skulle snabbt kunna erbjudas möjlighet att delta i studien. Detta skedde med tanke på tidsplanen och den begränsade tiden. Enkätmetoden gav också en viss strukturering som skiljer sig från de andra metodernas strukturingsnivå, vilket var en av fördelarna med att använda metodtriangulering. Intervjuerna planerades som ett komplement till enkätsvaren och skulle möjliggöra mer personliga svar och ge möjlighet att fördjupa genom att följa upp svaren med följdfrågor. Detta ledde till att information från enkäterna kunde bekräftas. Detta kan ses som en ytterligare styrka för trovärdigheten av resultatet (Ahrne & Svensson, 2011).

Tillförlitligheten hos analysmetoden stärks när flera personer oberoende av varandra kan analysera ett material för att sedan jämföra och enas om en gemensam tolkning (Kvale, 1997). Detta har dock inte gjorts i denna studie då enbart jag har genomfört analysen.

För att underlätta överförbarheten av resultatet är det viktigt att ge läsaren en klar och tydlig beskrivning av sammanhanget för studien, valet av informanter, datainsamlings- och analysprocessen (Ahrne & Svensson, 2011; Kvale, 1997), vilket anses ha gjorts under beskrivningen av tillvägagångssättet samt analysprocessen tidigare i arbetet. Det kan dock vara så att den valda klassen inte representerar skolan som helhet vilket i sin tur kan begränsa överförbarheten av studiens resultat.

De forskningsetiska aspekterna såsom frivilligt deltagande och de olika kraven på information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande har alla tagits hänsyn till i enlighet med Forskningsrådet (2002). Det frivilliga deltagandet i denna studie kan dock diskuteras. Eleverna kan ha känt sig mer eller mindre tvingade till att delta i studien då rektorn rekommenderade dem att göra det och datainsamlingen skedde under lektionstiden. Det har ändå gjorts ett försök att eliminera risken för deltagande under felaktiga grunder genom att informera eleverna personligen om deras rättigheter och frivilligheten att medverka i studien. Också genom att följa Forskningsrådets principer har andra etiska dilemman kunnat undvikas. Exempel på etiska dilemman kunde varit föräldrars nekande till att deras barn deltar i framförallt intervjustudien, detta kunde undvikas genom informationsbrevet och samtycket som skickades till föräldrarna vilket ledde till att enbart de elever vars föräldrar lämnat in signerat samtycke har bjudits in i intervjustudien.

Resultatdiskussion

Syftet med denna studie var att undersöka hur nutida skolgårdar upplevs och används av högstadiel elever. De viktigaste fynden berör elevernas upplevelser av sociala aktiviteter och skolgårdens planlösning, användning av skolgårdens redskap och utvecklingsmöjligheter av skolgården. Dessa kommer att diskuteras i ljuset av ämnesrelaterad vetenskaplig litteratur.

Upplevelser

Resultaten av studien visade att den sociala aktiviteten på skolgården var mycket viktig för eleverna och påverkade upplevelsen och användningen av skolgården. Den sociala aktiviteten tar form i lek, sport och i andra sociala interaktioner som att promenera, prata och sitta tillsammans. Studien visade även att många av deltagarnas favoritplatser på skolgården var platser där de kunde utöva någon form av social aktivitet. Det kunde handla om större skolgårdsredskap som elever använde tillsammans eller om olika gruppporter där eleverna fick chansen att träffa ungdomar från andra klasser. Den sociala aktiviteten som äger rum på skolgården skapade även en form av samhörighet som följde med in i klassrummet och stärkte banden inom klassen. Coplan, m fl (2014) observerade att de elever som inte deltog i sociala aktiviteter på skolgården var de som hade mer kamratsvårigheter samt bristande sociala interaktioner. Vidare har en annan aktuell studie påvisat att barn bör få vara delaktiga i utvecklingen av utemiljöer som skapas för dem (Jansson, 2015). Det är därför ytterst viktigt att stimulera den sociala aktiviteten på skolgården med hjälp av större utrustning och ytor där flera barn och ungdomar kan vara samtidigt. Men också med mer privata platser på skolgården.

Ett annat viktigt resultat som kom fram i studien var upplevelsen av musiken och musikens betydelse för de sociala aktiviteterna på skolgården. Eleverna beskriver musiken som antingen en huvudaktivitet eller en sidoaktivitet. Att lyssna på, köpa och interagera runt musik är en viktig del av det vardagliga livet och bidrar till den kulturella dimensionen av vardagen som i sin tur stimulerar konstruerandet av sociala aktiviteter (Brown och O'Haras, 2006). Musik kan få oss att känna oss lyckliga eller sorgsna, avslappnade eller energiska, det kan även stärka stämningen och väcka värdefulla minnen. Musik är därför en viktig del av den omgivande miljön, den utgör referenspunkter till att strukturera olika aktiviteter och den bidrar till att skapa olika lek miljöer (a.a.). Musik spelar också en viktig roll i våra sociala liv: att prata om, spela upp och dela musik är alla olika sätt för oss att uttrycka vilka vi är och interagera med

andra (Brown och O'Haras, 2006). Att bidra till en stimulerande miljö för ungdomars sociala aktiviteter på en skolgård, genom till exempel stationära musikanläggningar, bör vara en prioriterad design- och projekteringsaspekt när skolgårdar planeras och anläggs.

Studiens resultat belyste elevernas upplevelser kring mångfunktionalitet och hållbarhet och elevernas syn på den ekonomiska hållbarheten. Många av deltagarna beskriver skolgården som modern och med ett högt estetiskt värde, vilket framkommer som positivt i många av berättelserna. Eleverna menar dock att skolgården, utöver det estetiska värdet, bör vara hållbar och mångfunktionell. De menar även att skolgårdens kvalitét inte nödvändigtvis behöver vara associerad till ett högt anläggningspris. Wheatley och Chiu (1977) diskuterar i sin studie hur pris påverkar vår uppfattning på kvalitét. De menar att många av dagens konsumenter använder priset på en vara som referenspunkt för varans kvalitét. Priset på skolgårdens anläggning behöver inte nödvändigtvis avgöra kvaliteten på skolgården, men kan fortfarande vara en referenspunkt för hur mycket resurser som lagts ned på skolgårdens ombyggnation.

Användning

Den omfattande användningen av skolgården bestod till stor del av lek, sport och aktiviteter av social natur.

Sport beskrivs som en nödvändighet på skolgården och som en av de främsta aktiviteterna som äger rum där. Även de elever som inte deltar i sportaktiviteterna beskriver sporten som ett måste, detta då så många andra av klass- och skolkamraterna deltar i aktiviteten.

Resultaten i studien visar även att eleverna på skolan ser på sporten som en fysisk aktivitet men också som en social sysselsättning. I andra studier har fysisk aktivitet och sport på skolgården beskrivits som viktigt för barns och ungdomars utveckling av respekt gentemot kroppen, förstärkning av självförtroendet och ökning av den sociala och kognitiva utvecklingen (Bileys, 2006). Vad gäller specifikt sport har Council of Europe (1994) tidigt fastslagit att sport möjliggör sociala möten och kommunikation mellan elever där de får tillfälle att ta olika sociala roller och utveckla sin sociala kompetens som till exempel att tolerera och respektera andra. Lagsporter erbjuder eleverna att få unika känslor och erfarenheter som inte går att skaffa i andra livssituationer och sammanhang (a.a.). Studier har visat att sport och fysisk aktivitet har många fördelar, därför bör sport och annan form av fysisk aktivitet uppmuntras och berikas med utrustning och resurser. Den fysiska aktiviteten

som äger rum under skoltid resulterar bland annat i bättre studieresultat och berikade sociala förhållanden.

Studiens resultat visade att mycket av skolgårdens utrustningar och redskap inte alltid används på det sätt som det var tänkt att det skulle användas till. Eleverna beskriver att mycket av skolgårdens utrustning används till att sitta och prata på. Ett exempel på detta är ramperna på skateboardplanen som används som sitt- och mötesplats. I Mårtensson m. fl. (2014) visar resultaten på att barn och ungdomar redan i årskurs sex börjar visa intresse för aktiviteter som har en tydlig social inriktning. Eleverna i årskurs sex promenerar allt oftare och samlas gärna vid bänkar eller större gungor för att umgås och prata. Den här sortens aktiviteter ersatte en större del av de aktiviteter som hade en mer äventyrlig inriktning och som var vanligare bland elever i yngre ålder. Trots att elever i årskurs 6-9 ägnar stor del av rasten åt sociala aktiviteter och därmed nyttjar redskapen på olika sätt, fyller redskapen en viktig funktion genom att stimulera eleverna till utevistelse. Det är därför viktigt att multifunktionalitet iakttas och främjas när skolgårdsutrustning projekteras och utvecklas.

Utvecklingsmöjligheter

Studiens resultat visar även att majoriteten av de deltagande eleverna saknar vegetation på sin skolgård och upplever vegetation på skolgårdar som något positivt. Eleverna nämnde att de specifikt saknade buskar och träd som bar på bär eller frukt. Klätterträd hade också uppskattats. Fjørtoft (2011) visar att lek och vistelse i naturen har en positiv påverkan på barn då det bland annat ökar kreativiteten i leken samt att olika former av aktiviteter och lekar ökar. Ju grönare den omgivande utemiljön är, desto bättre studieresultat (Wells, 2000; Taylor, 2002). Vegetation och naturliknande miljöer stimulerar även den sociala aktiviteten mellan eleverna och den sociala interaktionen som äger rum på skolgården (Moore, 1986; Bixler, Floyd & Hammitt, 2002). I en del av elevernas berättelser framkom det även att de saknade mer avancerade klättermöjligheter, exempel på detta var klätterträd. Frukt- och klätterträd är dock vegetation som behöver underhållas, beskäras och skötas vilket kan dra till med extra ekonomiska drifter. Detta är dock inte vetenskapligt undersökt vilket tyder på kunskapsgap inom ett viktigt område, utifrån högstadielärares perspektiv. Vegetation i form av täta buskar och träd i grupper kan sänka trygghetsaspekten på skolgården då träden kan skymma omgivningen (Gunnarsson, m.fl., 2012).

Studiens resultat visade att eleverna saknade utomhusundervisning och att många reflekterade över att skolgårdens anlagda utomhusklassrum inte användes. Detta kan bero på att lärarna prioriterar andra undervisningsmetoder framför utomhusundervisning men de bör kanske tänka om. Maynards och Waters (2007) menar att utomhusundervisning är vanlig i många delar av världen och genom att inte ta del av den här formen av undervisning går undervisande lärare miste om en hel del möjligheter. Utomhuslektioner utökar möjligheterna för elever att använda och stimulera flera sinnen. Den auktoritära rollen som lärare träder in i vissa sammanhang blir mildare i samband med undervisning utomhus, vilket bidrar till en annan form av relation mellan lärare och elev. Eftersom de positiva effekterna av utomhusundervisning är välstuderade och väldokumenterade (Axelsson, 2013), rekommenderas det varmt att sådana möjligheter även studeras och eventuellt implementeras i svensk kontext. Elevernas idéer kring och intresse för utomhusundervisning kan tas tillvara genom att engagera eleverna och ge dem större utrymme och möjlighet att påverka vid planering och projektering av skolgårdar. Elevers deltagande i de olika skedena av ett projekt poängteras av Jansson m.fl. (2014). Vikten av att skolgården används aktivt och att barn deltar i skolgårdsutveckling för att skolgårdar ska passa alla elevers behov utifrån deras perspektiv är något som bör studeras vidare och implementeras i större utsträckning.

SLUTSATSER

Syftet med denna studie var att beskriva hur en nutida skolgård upplevs och fungerar utifrån högstadieelevernas perspektiv som utgångspunkt för skolgårdsutveckling. Det kom fram upplevelser av social natur, där sociala aktiviteter bestod av umgänge med kamrater och sociala interaktioner som ägde rum på skolgården i form av bland annat lek och sport. Andra återkommande upplevelser relaterade till hur skolgården var planerad och uppbyggd. Det kom också fram att olika delar på skolgården används olika mycket och på olika sätt. Vidare rapporterades det att vegetation och utomhusundervisning är några av de viktigaste utvecklingsmöjligheter för den aktuella skolgården.

Stimulering av sociala aktiviteter på skolgården kan ske med hjälp av större utrustning och ytor där flera barn och ungdomar kan vara samtidigt. Detta bör vara ett viktigt prioriteringsområde för beslutsfattare och särskild hänsyn bör tas till högstadieelevers behov vid design, planering och anläggning av skolgårdar.

Högstadiel elever ägnar stor del av rasten åt sociala aktiviteter och nyttjar därmed redskapen på olika sätt. Redskapen fyller med andra ord en viktig funktion genom att stimulera eleverna till utevistelse. Det är därför viktigt att multifunktionalitet iaktas och främjas när skolgårdsutrustning projekteras och utvecklas.

Elevernas idéer kring och intresse för utomhusundervisning kan tas tillvara genom att engagera eleverna och ge dem större utrymme och möjlighet att påverka vid planering och projektering av skolgårdar. Vikten av att skolgården används aktivt och att barn deltar i skolgårdsutveckling för att skolgårdar ska passa alla elevers behov utifrån deras perspektiv är något som bör studeras vidare och implementeras i större utsträckning.

REFERENSER

Arbetsmiljöverket, 2014. Arbetsmiljön i skolan (ADI 565), broschyr.

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/broschyror/arbetsmiljon-i-skolan-adi565-broschyr/>
(Hämtad 151223).

Ahrne, G., & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Axelsson, M. (2003). Barn och ungdomars behov i den fysiska miljön – Skolgårdar i mindre tätorter. Examensarbete vid BTH, Institution för fysisk planering.

Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 76(8), 397-401.

Beauchamp, T. L. & Childress, J. F. (1994). *Principles of biomedical ethics*. Fourth edition. Oxford University, New York.

Bixler, R. D., Floyd, M. F., & Hammitt, W. E. (2002). Environmental socialization quantitative tests of the childhood play hypothesis. *Environment and behavior*, 34(6), 795-818.

Boverket (2014). Utemiljöer för barn och unga - vägledning för planering, utformning och förvaltning av skol- och förskolegårdar.

<http://www.boverket.se/contentassets/13f6b8101e494b89a9e2bfca6b3d343b/vagledning-remiss.pdf> (hämtad 151105).

Boverket (2015). Vägledning om barns och ungas utemiljö.

<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/barns-och-ungas-utemiljo/> (Hämtad 151223).

- Cele, S. (2005). On foot in the city of children. *Nordisk arkitekturforskning*, (1), 85-98.
- Cele, S. (2006). Communicating place: Methods for understanding children's experience of place.
- Coplan, R. J., Ooi, L. L., & Rose-Krasnor, L. (2014). Naturalistic observations of schoolyard social participation: Marker variables for socio-emotional functioning in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 1-23.
- de Laval, S., Boldemann, C., Cele, S., Lenninger, A., Lindstaf, L., Månsson, L., Nordström, M., Skarman, C., Szczepanski, A., Kjellsson, A.W. & Åkerblom, P. (2013). *Skolans och förskolans utemiljöer – kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljöer*. Skolhusgruppen, Movium och Arkus i Stockholm.
- Escalante, Y., García-Hermoso, A., Backx, K., & Saavedra, J. M. (2014). Playground Designs to Increase Physical Activity Levels During School Recess A Systematic Review. *Health Education & Behavior*, 41(2), 138-144.
- Engström, L-M., Larsson, B. (2010). Barns idrott ska inte vara en klassfråga. Debattartikel publicerad på Svenska Dagbladet 21.11.2010.
<http://www.svd.se/barns-idrott-ska-inte-vara-en-klassfraga> (Hämtad 15/12/16)
- Fjørtoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: The impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early childhood education journal*, 29(2), 111-117.
- Forskningsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.
- Fägerstam, E. (2012). *Perspectives on outdoor teaching and learning*. Doktorsavhandling vid Linköpings Universitet.
- Gunnarsson, A., Jansson, M., Fors, H., & Kristensson, E. (2012). Vegetationsstyrning för ökad trygghet.
- Jansson, M. (2015). Children's perspectives on playground use as basis for children's participation in local play space management. *Local Environment*, 20(2), 165-179.
- Jansson, M., Gunnarsson, A., Mårtensson, F., & Andersson, S. (2014). Children's perspectives on vegetation establishment: Implications for school ground greening. *Urban Forestry & Urban Greening*, 13(1), 166-174.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kylin, M., & Lieberg, M. (2001). Barnperspektiv på utemiljön. *Nordic Journal of Architectural Research*, 1, 63-77.
- Lindholm, G. (1995). *Skolgården: vuxnas bilder, barnets miljö*. Doktorsavhandling. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet.

- Malmö stad (u.å.). Studiebesök Gröna Skolgårdar Malmö. <http://malmo.se/Kommun--politik/Studiebesok/Tema-Hallbar-stad/Tema-Ekologi-energi-och-klimat/Grona-skolgardar.html> (Hämtad 151223)
- Martin, S. C. (2003). The Influence of Outdoor Schoolyard Experiences on Students' Environmental Knowledge, Attitudes, Behaviors, and Comfort Levels. *Journal of Elementary Science Education*, 15(2), 51-63.
- Maynard, T., & Waters, J. (2007). Learning in the outdoor environment: a missed opportunity?. *Early Years*, 27(3), 255-265.
- Moore, R. C. (1986). The power of nature: orientations of girls and boys toward biotic and abiotic play settings on a reconstructed schoolyard. *Children's Environments Quarterly*, 52-69.
- Mårtensson, F., Jansson, M., Johansson, M., Raustorp, A., Kylin, M., & Boldemann, C. (2014). The role of greenery for physical activity play at school grounds. *Urban Forestry & Urban Greening*, 13(1), 103-113.
- Nationellt Centrum För Främjande av god hälsa hos barn och ungdom – NCFE (2010). Måla på asfalt! <http://www.oru.se/NCFE/Vara-omraden/Fysisk-aktivitet-i-skolan/Verktygslador/Skolgardens-mojligheter/Mala-pa-asfalt/> (Hämtad 151202)
- O'Hara, K., & Brown, B. (Eds.). (2006). *Consuming music together: social and collaborative aspects of music consumption technologies* (Vol. 35). Springer Science & Business Media.
- Sege, H. (2011). Högstadieskolgårdar - Riktlinjer för planering och projektering. Examensarbete vid SLU, Lanskapsingenjörsprogrammet.
- Skolverket (2011). Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (reviderad 2015). <http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation> (Hämtad 151130)
- Svoboda, B. (1994). Sport and Physical Activity as a Socialisation Environment: Scientific Review Part 1. *Strasbourg, France: Council of Europe*.
- Taylor, A.F., Kuo, F.E. & Sullivan, W.C. (2002). Views of Nature and Self-Discipline: Evidence from Inner City Children. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 49-63.
- Tranemo kommun (2015). Kreativa elever planerar sin nya skolgård. <http://www.tranemo.se/Nyhetsarkiv/Arkiv-2014/Kreativa-elever-planerar-sin-nya-skolgard/> (Hämtad 151220)
- Unicef. (2009). Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. Stockholm: UNICEF. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> (Hämtad 151212)

Wheatley, J. J., & Chiu, J. S. (1977). The effects of price, store image, and product and respondent characteristics on perceptions of quality. *Journal of Marketing Research*, 181-186.

Wells, Nancy M. (2000). At Home with Nature, Effects of “Greenness” on Children’s Cognitive Functioning. *Environment and Behavior*, 32(6), 775-795.

SAMTYCKE TILL DELTAGANDE I STUDIEN

Högstadielärares upplevelser och användning av en modern skolgård

Härmed godkänner jag mitt barns deltagande i studien. Jag är medveten om att de uppgifter som han/hon lämnar är sekretessbelagda, vilket innebär att endast Maroa Abdulah har kunskap om vad han/hon har svarat på frågorna. Jag är även medveten om att intervjuerna kommer att spelas in på band. Jag har fått skriftlig information och mitt barn muntlig information om detta samt om studiens syfte.

Jag är också informerad om att jag när som helst kan avbryta mitt barns deltagande i studien utan närmare förklaring. Hans/hennes material tas då omedelbart bort och förstörs.

Ort..... Datum:

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

Barnets namn

Informationsbrev

Hej!

Mitt namn är Maroa Abdulah och jag läser mitt sista år på landskapsingenjörsprogrammet vid Sveriges Lantbruks Universitet (SLU). För tillfället håller jag på att skriva mitt examensarbete som kommer att handla om skolgårdar för högstadieelever.

Idag går ca två miljoner barn och unga till skolan i Sverige där de tillbringar ungefär åtta timmar om dagen i nio år. Det finns mycket forskning som visar att det är viktigt att barnen har tillgång till en skolgård då utomhusvistelse under skoldagen stärker barnens koncentrationsförmåga och sociala utveckling. Syftet med studien är att undersöka hur högstadieelever upplever och använder en nutida skolgård.

Genom att delta i studien garanteras du dina grundrättigheter. Din första grundläggande rättighet är att du får skriva på ett samtycke där du bekräftar att du frivilligt medverkar i studien och att du tagit del av informationen och förstått den. Du har också rätt att avbryta din medverkan när du vill under studiens gång. Du kommer att avidentifieras i uppsatsen vilket innebär att inga av uppgifterna du lämnar kommer att härledas till din identitet av utomstående. Det är bara jag som student som kommer att ha tillgång till det insamlade materialet, vilket i sin tur inte kommer att användas i någon annan än uppsatsens syfte. Intervjuerna kommer att spelas in och om annat önskas måste det sägas till innan intervjuerna startar. Uppsatsen kommer att publiceras på internet och ni har rätt att få ett exemplar av uppsatsen när den blivit betygsatt. Materialet kan eventuellt användas i vetenskaplig publicering. Om du har övriga frågor och funderingar kring studien eller ditt deltagande är du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Tack för din medverkan

Vänliga hälsningar,

Författare: Maroa Abdulah

E-post: Maab0005@stud.slu.se

Handledare: Märিত Jansson

E-post: Marit.Jansson@slu.se

Din skolgård

1. Vad gör du oftast på rasten? (Välj ett svar)

- Inomhus
- Skolgård
- Någon annanstans

Var då? _____

2. Hur ofta tillbringar du rasterna (längre än 15 min) på skolgården?

- Alla raster
- Minst en rast per dag
- Sällan

3. Vilken är din favoritplats på skolgården? Berätta!

4. Vad brukar du göra på din favoritplats?

5. Vad tycker du om din skolgård? Varför?

6. Vad skulle du vilja göra på din skolgård som du inte kan göra nu?

7. Om du fick önska vad som helst att ha på din skolgård eller hur den skulle se ut, vad/hur skulle det vara?

8. Är det något mer du vill berätta om din skolgård?

Elevens namn: _____ Klass: _____